

مدح حقوق

دوره ۸ - شماره ۲۶ - زمستان ۱۴۰۴

تحلیل مسئولیت بانک گشاینده در حقوق اعتبارات اسنادی

همایون مافی، محسن رئیسی

نقش هوش مصنوعی در بهبود فرآیندهای تحقیق کیفری و تحلیل شواهد دیجیتال در نظام حقوقی ایران

امیررضا محمودی، زهرا رهنما

بازخوانی تعهدات قراردادی در شرایط تورم شدید؛ تحلیلی از ظرفیتهای تعدیل در حقوق ایران

شیمیا شکوری بلقور، قاسم نبی زاده کبریا

آسیب شناسی سیاست کیفری ایران در قبال جرائم بغی، محاربه و افساد فی الارض در پرتو مفهوم امنیت ملی و ثبات سیاسی کشور

روح الله شیخی، محمد محمودی

چهارچوب مسئولیت مدنی ناشی از فعالیت‌های تفریحی پرخطر؛ مطالعه اتاق‌های فرار

رحیم مختاری، غلامحسین کشاورز

دعاوی ناشی از مالکیت فکری در نظام حقوقی ایران

سیدمحمدباقر حقایقی، محمدرضا نصیری، امیرحسین ابوالحسنی

تحلیل جرم‌شناختی جرایم حوزه رمزارزها: مطالعه کلاهبرداری‌های رایج در ایران

حسین محمودی تکانلو، رویا آسیایی

راهبردهای پیشگیرانه از جرم رانت خوری در سیاست کیفری ایران با تأکید بر چالش‌ها و خلأهای جرم‌شناختی

فاضل موحدی، حمیدرضا کناری زاده، داود سلمانپور

واکاوی اصل تناسب میان جرم و مجازات در ساختار دیوان کیفری بین‌المللی

حسن پیرفلک لسکوکلایه، طیبه قدرتی سیاهمزی

توافق طرفین قرارداد در تعیین ادله اثبات دعوا

حبیب اله عبدالله پور، مهدی شجاعی

عملکرد دادگاه‌های کیفری در پیشگیری از جرم: با نگاهی به جرم‌شناسی انتقادی و تمرکز بر نظام قضایی ایران

ایرج مروتی، نغمه فرهود

مسئولیت دولت‌ها در قبال تروریسم بین‌المللی و دیپلماسی ضدتروریسم

مسعود سرفرازی صالح، مهدی قره داغی

پایان حکمرانی متمرکز: تحلیل ظهور حکمرانی غیرمتمرکز در عصر بلاکچین و قراردادهای هوشمند

هادی زارع، مجید وزیری

تحلیل تطبیقی حمایت‌های جبرانی تأمین اجتماعی در قبال خسارت بدنی و دامنه شمول زیان‌دیدگان در ایران و انگلستان

زینب تاری

انتقال دعاوی در نظام حقوقی ایران با تأکید بر مقررات و ماده‌های منتخب قانون ثبت اسناد و املاک

امیررضا علی تبار

جایگاه هوش مصنوعی در پهنه سیاستگذاری جنایی

محبوبه طالبی رستمی

تعهد به ایمن‌سازی داده‌ها به‌عنوان تعهد به نتیجه یا تعهد به وسیله در حقوق خصوصی

سیدامیرحسین مصطفوی

مسئولیت کیفری شرکت‌های فناوری در قبال جرائم ارتكابی کاربران

وحید کیومرثی

مسئولیت مدنی ناشی از پردازش خودکار داده‌های شخصی توسط هوش مصنوعی در حقوق ایران و افغانستان

(با نگاهی به اسناد بین‌المللی)

راضیه جعفرزاده، وحید حمیدی، محمدرضا رشید

بررسی تأثیر آگاهی حقوقی و شفافیت در پیشگیری و کاهش فساد اداری و مالی

سیده مهشید میری بالاچورشری

مالکیت داده‌های شخصی در حقوق خصوصی؛ از حق شخصیت تا مال غیرمادی

سینا یوسفی

مسئولیت مدنی پزشک و سازنده ربات در جراحی‌های رباتیک نظام‌های حقوقی ایران و انگلستان

ابراهیم شیروانی

تحلیلی بر مسئله اخذ خسارت تأخیر تادیه از محکوم به دولتی

محمد مهدی رضوانی فر، زهرا سلیمی

آثار حقوقی و اداری تملک بر وضعیت ثبتی املاک در نظام حقوقی ایران

احسانه وثوقی منفرد، محمد وارسته بازقلعه

دیپلماسی اقتصادی و حقوق قراردادهای بین‌المللی خصوصی؛ تعامل سیاست و حقوق در تأمین منافع ملی

رادمهر رحمانی گل افشان

پذیرش تشخیص تقلب مبتنی بر هوش مصنوعی در بانکداری: نقش اعتماد، شفافیت و ادراک انصاف در موسسات مالی در

ایران، امارات متحده عربی و قطر

عبدالمجید یوسفی

جرم‌شناسی جنگ در واقعیت‌های کنونی و لزوم توسعه آن در اوکراین

یاسر شاکری

The Position of Artificial Intelligence in the Field of Criminal Policymaking

جایگاه هوش مصنوعی در پهنه سیاستگذاری جنایی

Mahbobeh Talebi Rostami

PhD student in Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, University of Mazandaran, Babolsar, Iran

محبوبه طالبی رستمی

دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

poeamin82@gmail.com

Abstract

Since the emergence of its ideas in the language of its founders and theorists, criminal policy has been described as a way of formulating general strategic policies and principles for controlling and responding to crime in a measured manner, using special tools that are adapted to specific conditions. It has always undergone fundamental changes and developments under the influence of intellectual foundations and theories arising from them. One of the areas of public policy is criminal policy, which is structured in two important parts: proactive and reactive. Therefore, it is necessary to address the impact, challenges, and solutions of this area in relation to artificial intelligence. Therefore, this study uses a descriptive-analytical method to address the impact of artificial intelligence on the area of criminal policy in Iran and has reached the following conclusions: Despite the weaknesses and challenges in this area, artificial intelligence can be used in the management of proactive criminal policy in the form of crime prediction and prevention, and in reactive criminal policy in the form of substantive and formal management, which has been discussed and examined in detail in this study. It has been concluded that in proactive, preventive, and reactive policy, in addition to the manifestations that exist in this field and at different levels, measures should be taken at the national level in the form of compiling an artificial intelligence criminal policy document and predicting the necessary equipment and tools.

Keywords: Artificial Intelligence, Public Policymaking, Criminal Policy, Crime Prediction, Penal Management.

چکیده

سیاست جنایی از زمان ظهور انگاره‌های آن در لسان بانیان و نظریه‌پردازان، به‌نوعی تدوین خط‌مشی و اصول کلی راهبردی کنترل و پاسخ‌دهی سنجیده به جرم، در سایه به‌کارگیری ابزارهای ویژه و منطبق با شرایط خاص گفته شده است که همواره تحت تأثیر بنیادهای فکری و تئوری‌های برخاسته از آن‌ها، دستخوش تغییرات و تحولات بنیادین قرار گرفته است. یکی از قلمروهای سیاستگذاری‌های عمومی، سیاستگذاری‌های جنایی است که در دو بخش مهم کنشی و واکنشی ساختار می‌یابد. از این رو ضروری است که به تأثیرگذاری، چالش‌ها و راهکارهای این حوزه در قبال هوش مصنوعی پرداخته شود. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی به تأثیرگذاری هوش مصنوعی بر قلمرو سیاست جنایی در ایران پرداخته و به این نتایج دست یافته که به‌رغم ضعف‌ها و چالش‌هایی که در این حوزه وجود دارد می‌توان از هوش مصنوعی در مدیریت سیاستگذاری‌های جنایی کنشی در قالب پیش‌بینی جرم و پیشگیری‌ها و در سیاست جنایی واکنشی در قالب مدیریت ماهوی و شکلی بهره‌جست که در این پژوهش به‌طور مفصل مورد بحث و بررسی قرار گرفته است و به این نتیجه رسیده که در سیاستگذاری‌های کنشی و پیشگیرانه و واکنشی علاوه بر جلوه‌هایی که در این زمینه و در سطوح مختلف وجود دارد، باید اقداماتی در سطح ملی در قالب تدوین سند سیاست جنایی هوش مصنوعی و پیش‌بینی لوازم و ابزارهای مورد نیاز صورت پذیرد.

واژگان کلیدی: هوش مصنوعی، سیاستگذاری عمومی، سیاست جنایی، پیش‌بینی جرم، مدیریت کیفری.

ارجاع:

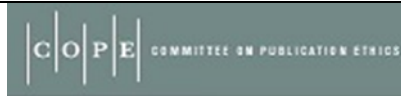
طالبی رستمی، محبوبه؛ (۱۴۰۴)، جایگاه هوش مصنوعی در پهنه سیاستگذاری جنایی، تمدن حقوقی، شماره ۲۶.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

CC BY-NC-SA

مقدمه

هوش مصنوعی به‌عنوان یک رشته جوان مشتمل بر مجموعه‌ای از علوم، نظریه‌ها و فنون، به‌ویژه ریاضی، آمار، احتمالات و علوم رایانه‌ای است که هدف آن بازتولید ظرفیت‌های شناختی انسان توسط ماشین می‌باشد. هوش مصنوعی و تصمیم‌گیری الگوریتمی باعث ایجاد چالش‌های جدید فناوری برای محیط‌های تجاری در سراسر جهان می‌شود. اصول اساسی حقوقی مانند عدم تبعیض، حقوق بشر و شفافیت باید با مداخلات نظارتی تقویت شوند (هانلین و کاپلان، ۱۴۰۲، ۸۱).

امروزه هوش مصنوعی به‌عنوان یک فناوری نوین، قادر است بهبودها و خلأهایی را در فرآیند رسیدگی قضایی ایجاد کند. هوش مصنوعی ممکن است چالش‌هایی در زمینه حفظ حقوق مدنی و حریم خصوصی، شفافیت و عدالت، ارائه اطلاعات و داده‌های نامطمئن ایجاد کند و به کاهش تعامل بین انسان و دادگاه منجر شود. این پژوهش می‌تواند به ارتقای فهم ما از این تکنولوژی و نحوه استفاده از آن در دادگاه‌ها کمک کند و همچنین می‌تواند به ارزیابی تأثیرات مثبت و منفی هوش مصنوعی بر رسیدگی قضایی و تأثیر آن بر عدالت^۱ و دسترسی کمک کند.

۱- برای مطالعه بیشتر در این خصوص نیز ر.ک به: سوشینا، تاتینا؛ سوبنین، آندری، ۱۴۰۲، هوش مصنوعی در نظام عدالت کیفری: روندها و احتمالات پیشرو، ترجمه سالار صادقی، فصلنامه تمدن حقوقی، شماره ۱۸.

از طرف دیگر ما با جرائم خود این حوزه نیز مواجه هستیم. تحقیقات و مقررات هوش مصنوعی به دنبال متعادل کردن مزایای نوآوری در برابر هرگونه آسیب و اختلال بالقوه است. با این حال، یکی از پیامدهای ناخواسته افزایش اخیر در تحقیقات هوش مصنوعی، جهت‌گیری مجدد بالقوه فناوری‌های هوش مصنوعی برای تسهیل اعمال مجرمانه است که در این پژوهش جرائم هوش مصنوعی نامیده می‌شوند. جرایم هوش مصنوعی از لحاظ نظری به لطف آزمایش‌های منتشر شده در خودکارسازی تقلب با هدف کاربران رسانه‌های اجتماعی و همچنین نمایش‌هایی از دستکاری بازارهای شبیه‌سازی شده مبتنی بر هوش مصنوعی امکان‌پذیر است. از این رو از آنجا که جرائم هوش مصنوعی هنوز یک حوزه نسبتاً جوان و ذاتاً بین رشته‌ای است که مطالعات حقوقی و اجتماعی را تا علم رسمی در برمی‌گیرد اطمینان کمی وجود دارد که آینده جرائم هوش مصنوعی ممکن است چگونه باشد (بامپاسیکا، ۱۴۰۲، ۳۰)

از سوی دیگر، سیاست جنایی از زمان ظهور انگاره‌های آن در لسان بانیان و نظریه‌پردازان، به نوعی تدوین خط‌مشی و اصول کلی راهبردی کنترل و پاسخ‌دهی سنجیده به جرم، در سایه به کارگیری ابزارهای ویژه و منطبق با شرایط خاص گفته شده است که همواره تحت تأثیر بنیادهای فکری و تئوری‌های برخاسته از آن‌ها، دستخوش تغییرات و تحولات بنیادین قرار گرفته است. از زمانی که فوئر باخ آلمانی در سال ۱۸۰۳ میلادی اصطلاح سیاست جنایی را در معنا و مفهوم مضیق سیاست کیفری، به مجموعه علوم جنایی وارد کرد (دلماز مارتی، ۱۴۰۲، ۲۲)، پهنه گسترده عدالت کیفری، چاره‌اندیشی برای معضل جرم را جز در پرتوی به کارگیری اقدامات سنجیده و هدفمند دارای توفیق نمی‌یافت. لذا اهداف متولیان و متصدیان تشکیلات سیاست جنایی و مسیر تحول آن بر اساس نوع پاسخ‌دهی به جرم و پس از آن به کارگیری ابزار متناسب با وضعیت پیش آمده، تنظیم شد.

امروزه گفته می‌شود که اگر اهداف متصدیان امر از تشکیل راه کارهای مقابله با جرم، بر روی موضوعی خاص متمرکز شود بدون شک اصول اصلی و راهبردی سیاست جنایی هم بر مبنای چنین طرز تفکر و شکل‌دهی عملی به اهداف، تغییر خواهند یافت و در بطن سیاست جنایی یک‌سری

تغییرات اصلی و بنیادین ایجاد خواهد شد که در مقام عملی ساختن تئوری‌ها نمایان می‌گردد. لذا اهداف و دورنماهایی که سیاست جنایی بر مبنای آن تشکیل می‌گردد به‌مثابه چراغ راه هدایت فرایند پاسخ‌دهی به پدیده مجرمانه عمل خواهد کرد. در این میان ظهور مقوله‌های امنیت‌مدار و تشکیل نوع نگاه متفاوت به چرخه جنایی که بر مبنای آن مفاهیم مجرم، بزه کاری و پاسخ‌های هیئت اجتماع متولد می‌گردند، گفتمان نوینی را تحت عنوان امنیت‌گرایی و در یک معنای کلی‌تر دانشی جدید به نام امنیت‌شناسی را ایجاد کرده و پرداختن حداکثری به مفاهیم بنیادین امنیت و تأمین آسایش و آرامش روانی شهروندان را به‌دنبال داشته است.

تحقیقات صورت گرفته در حوزه هوش مصنوعی و حقوق نیز به‌صورت پراکنده انجام شده و به‌صورت منسجم درباره پهنه وسیع سیاست جنایی صورت نگرفته‌اند از این رو در این پژوهش به بررسی تأثیرات و چالش‌ها و راهکارهای هوش مصنوعی بر سیاست جنایی اعم از کنشی و واکنشی پرداخته می‌شود.

۱- هوش مصنوعی و پیش‌بینی جرم (سیاستگذاری کنشی)

۱-۱- پیش‌بینی جرم قبل از ارتکاب جرم

وظیفه دولت و قوای عمومی در قبال مسئله بزهکاری و ناامنی، صرفاً مجازات کردن مجرمان نیست؛ بلکه دولت‌ها موظفند در چهارچوب اصل حاکمیت قانون و اصول ناظر بر منصفانه بودن رسیدگی‌ها و صیانت از شهروندان، اقدامات به موقع جلوگیری از ورود صدمه و آسیب به افراد انجام دهند. دیگر نمی‌توان با این تصور ساده که ترس از مجازات مانع از ورود صدمات به جامعه می‌شود، به مقابله با آن‌ها پرداخت، بلکه مقابله با آن‌ها مستلزم اتخاذ روش‌هایی است که نه تنها ارتکاب جرایم قریب‌الوقوع توسط مجرمین احتمالی را غیرممکن سازد، بلکه در صورت وقوع، مانع ادامه ضرر بیشتر شود (ابوذری، ۱۴۰۱، ۲۶).

ماشین‌های هوشمند از دیرباز موضوع داستان‌های علمی-تخیلی بوده اند؛ اما اکنون بشر در عصری زندگی می‌کند که هوش مصنوعی یک واقعیت است و تأثیرات بسیار واقعی و عمیقی بر زندگی روزمره می‌گذارد. هوش مصنوعی این ظرفیت را دارد که بخشی از سیستم عدالت کیفری باشد و به متخصصان عدالت کیفری این امکان را بدهد تا دقیق‌تر به اهداف این حوزه دست یابند. در این پژوهش، با بررسی دستاوردهای هوش مصنوعی در تحقیقات جنایی، کارآمدی آن را در بحث مبارزه با بزهکاری بر اساس ایده‌های اجرا شده، مطرح نموده و این موضوع مورد تبیین قرار می‌گیرد که کاربرد هوش مصنوعی فراتر از پیشگیری از جرم و ایجاد مانع یا هزینه برای بزهکاری، با طی ابعاد زمان و مکان، به پیش‌بینی رفتارهای مجرمانه دست می‌یابد و به اصطلاح، جرم را در نطفه خفه می‌کند. این فناوری می‌تواند در آینده انقلابی جدی در حوزه مبارزه با بزهکاری ایجاد نماید و نگرشی نوین در عدالت کیفری شکل دهد که در این پژوهش به این ایده پرداخته می‌شود (ابوذری، ۱۴۰۳، ۱۱۱).

لازم است به‌طور قانونمند و عادلانه از وقوع و استمرار جرایم جلوگیری کرده و از ایراد خسارات غیرقابل جبران به اعضای جامعه ممانعت آورد. داده‌هایی که از سیستم‌های نظارتی، دوربین‌های کنترلی یا امنیتی به دست می‌آیند، همه قابلیت جمع‌آوری داشته و می‌توانند مورد تحلیل واقع شوند. از این داده‌ها معنا استخراج شده و بر اساس آن برنامه‌ریزی انجام می‌شود. با استفاده از این فناوری می‌توان زمینه‌های خطر را شناسایی کرده و احتمال وقوع جرم را پیش‌بینی کرد.

۱-۲- الگوها برای پیشگیری از تکرار جرم

جرم در تحلیل‌ها و تحقیقات جنایی بر اساس سه متغیر فضا و زمان جرم، داده‌های بزهکاری و سوابق پیاده‌سازی شده است. هریک از داده‌های مشخصات طبیعی رفتار، ویژگی‌های صحنه جرم، الگوی رفتاری جرم، مشخصات مجرم از حیث سن، جنس، نژاد و ایجاد ارتباط بین داده‌ها می‌تواند منجر به ارتباط و همبستگی آن‌ها با هم شده و در نهایت منجر به شکل‌گیری نرم‌افزارها و سیستم‌های تحقیق جغرافیایی شود که احتمال وقوع جرم و یا مکانی که بزه‌دیده بعدی در یک جرم سریالی وجود

خواهد داشت را پیش‌بینی کند. این امر در عملکرد پلیس و تصمیم‌گیری در برنامه‌های تأمین امنیت مهم خواهد بود. البته پیش‌بینی از جرایم احتمالی و رفتارهای آینده مجرمین پرخطر، صرفاً به‌منظور پیشگیری از وقوع جرم خواهد بود و دستگیری افراد و مجازات آن‌ها، پیش از آن که جرمی واقع شود، بر اساس قواعد حقوق کیفری مورد منع جدی قرار گرفته است (ابوذری، ۱۴۰۳، ۱۱۱).

همچنین، استفاده از الگوریتم‌های پیش‌بینی رفتار افراد می‌تواند در تصمیم‌گیری مقام قضایی کارآمد باشد که بر اساس الگوهای ارزیابی ریسک و خطر عمل می‌کنند و درجه خطرناکی فرد را وزن‌دهی و ارزیابی می‌کند. هوش مصنوعی با پیش‌بینی رفتار مرتکبین جهت اعمال نهادهای ارفاقی مانند آزادی مشروط، تعلیق و غیره می‌تواند بسیار کارآمد باشد. همچنین در قرارهای تأمین کیفری که بر اساس درجه خطرناکی متهم و تضمین حضور وی در دادرسی است، کاربرد خواهد داشت.

رشد حیرت‌انگیز استفاده از هوش مصنوعی در حوزه‌های حمل و نقل، بهداشت، سلامت و... بر کسی پوشیده نیست. امروزه نظام عدالت کیفری نیز برای حل برخی از مسائل و مشکلات خود در زمینه پیشگیری از تکرار جرم، به این ابزار فناورانه چشم دوخته است. پیشگیری از تکرار جرم و پیش‌بینی اصلاح مرتکب، به دور از ملاحظات شخصی و ذهنی و یا سنجش احتمال تکرار جرم در حین تعلیق، آزادی مشروط و یا سایر تأسیسات قابل اجرا در بستر جامعه، همواره یک مسئله اساسی برای حقوقدانان، جرم‌شناسان، قضات و نیز پلیس بوده است. برای حل این مسئله، آیا می‌توان به ظرفیت‌های هوش مصنوعی امید بست تا بر اساس گذشته فرد، رفتار آینده وی را پیش‌بینی کرد؟ یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که اگرچه این موضوع به لحاظ فنی شدنی بوده و مقتضیات آن فراهم است، اما اجرای آن به هر قیمتی ممکن نیست. توضیح این که به منظور اجتناب از هر گونه تعرض احتمالی به اصول اساسی شده حقوق کیفری، رعایت محدودیت‌های ماهوی و شکلی حقوقی و نیز مرام‌نامه‌های اخلاق حرفه‌ای الزامی است (ابراهیمی، ۱۴۰۱، ۳۳).

۲- چالش‌های هوش مصنوعی در حوزه سیاستگذاری‌های جنایی کنشی

در این مبحث به بررسی چالش‌های سیاستگذاری‌های جنایی کنشی و هوش مصنوعی پرداخته شده است.

۲-۱- نقض حریم خصوصی و داده‌های شخصی

به کارگیری هوش مصنوعی در علوم مختلف که منجر به تصمیم‌گیری در مورد آزادی‌ها و حریم شهروندان می‌شود، باید تعادلی میان منافع استفاده از این فناوری و حمایت از ارزش‌های بنیادین بشری ایجاد شود؛ یعنی مرکزیت و محور انسان قرار گیرد. لازم هست دو اصل در استفاده از هوش مصنوعی مورد توجه قرار بگیرد، نخست؛ این اصل نباید منجر به ایجاد سلطه و حاکمیت دولت‌ها بر مردم و ایجاد دولت‌های خودمحمور شود و دوم؛ استفاده از هوش مصنوعی نباید باعث حاکمیت خود هوش مصنوعی بر انسان به‌ویژه در گونه‌های تکامل‌یافته‌تر آن در دهه‌های بعدی شود. در حوزه پیشگیری قانون‌گذار ایرانی هنوز اصلاحات مبتنی بر هوش مصنوعی را انجام نداده که باید این امر در سریع‌ترین زمان انجام شود.

دو چالش اصلی، مربوط به نقض حریم خصوصی و نقض داده‌های شخصی افراد است که مبادا استفاده از این حجم کلان داده‌ها، منجر به نقض حریم شهروندان و اعمال نفوذ بر آن‌ها شود. اگرچه روزبه‌روز هوش مصنوعی پیشرفته‌تر می‌شود و می‌تواند از یادگیری ماشین و یادگیری عمیق بیشتر بهره ببرد، حتی خودش تصمیم بگیرد چطور تحلیل کرده و رفتار کند، اما کماکان از داده‌های انسانی و جامعه تأثیر می‌گیرد و این نگرانی وجود دارد که تحت تأثیر سوء‌گیری‌ها و تعصبات انسان‌ها در مورد مسائل مختلف قرار نگیرد.^۲

۲-۲- احتمال نقض مرام‌های اخلاقی انسانی

مهم است که از کاربردهای هوش مصنوعی در عملیات نظامی و تروریستی استفاده نشده و منجر به

۲- برای مطالعه بیشتر درباره تحلیل‌های بین رشته‌ای هوش مصنوعی ر.ک به: کینگ، توماس سی؛ آگاروال، نیکیتا؛ تادئو، ماریاروساریا، ۱۴۰۲، جرایم هوش مصنوعی یک تحلیل بین رشته‌ای؛ تهدیدات و راه‌حل‌های قابل پیش‌بینی، ترجمه زهرا وهبی، فصلنامه تمدن حقوقی، شماره ۱۸.

ظهور ربات‌های تروریست و ربات‌های سربازی نشود که بدون ملاحظات اخلاقی و انسانی دست به هر عمل خطرناکی می‌زنند. همچنین، این یک نگرانی کلی است که هوش مصنوعی منجر به بیکاری و حذف انسان‌ها و مشاغل انسانی نشود. در استفاده از این فناوری باید اخلاقیات رعایت شود. استفاده از هوش مصنوعی باید همراه با رعایت حقوق اساسی مردم، امنیت، معیشت و صیانت از شهروندان باشد. سیستم‌های کنترلی و نظارتی نباید منجر به کنترل و سلطه‌گری بر شهروندان شوند. استفاده از این فناوری برای دولت‌ها نیازمند چهارچوبی است که در جهت افزایش اعتماد عمومی، بهبود سطح زندگی مردم، افزایش، تسهیل و بهبود خدمات دولت‌ها بر مردم تعریف می‌شود. لذا استفاده از آن نباید منجر به نقض حریم خصوصی و یا حقوق اساسی و بنیادین انسان شود.

۲-۳- فقدان انصاف و شفافیت در سیاستگذاری‌های جنایی کنشی ایران

با توجه به این نگرانی‌ها، کشورهای پیشرو در این زمینه به ایجاد قوانین و وضع قوانین حداقلی در تبیین رویکرد خود و چهارچوب استفاده از این فناوری کرده‌اند که آغاز این تلاش‌ها را از سال ۲۰۱۶ میلادی در اتحادیه اروپا و ایالات متحده آمریکا می‌توان ملاحظه کرد. در نهایت تبلور این مقررر گذاری به سال ۲۰۲۱ میلادی در قانون هوش مصنوعی توسط اتحادیه اروپا باز می‌گردد. این مقررر در دوازده عنوان و هشتادوپنج ماده و با رویکردی ریسک‌بنیان تنظیم شده است که تلاش کرده با تفکیک کاربردهای هوش مصنوعی در قالب موارد با خطر غیرقابل پذیرش مانند استفاده در سیستم‌های شناسایی بیومتریک از راه دور، ایجاد سیستم رتبه‌بندی اجتماعی شهروندان^۳، پرخطر^۴ و کم‌خطر قواعدی در این زمینه ایجاد کند (ابراهیمی، ۱۴۰۱، ۴۱).

اصل هوش مصنوعی، کار با داده است. مشکلی که در بحث داده وجود دارد، این است که داده‌کاوها معتقد هستند که هفتاد درصد کار داده‌کاوی و استفاده از الگوریتم‌های شبکه عصبی، هفتاد

۳- ممنوعیت این موارد

۴- رعایت قواعد تعیین شده با ضمانت اجرا

درصد زمان یک داده کاو را می گیرد. یادگیری ماشین، یادگیری شبکه عصبی، شبکه عصبی مصنوعی، پردازش زبان طبیعی و... از مفاهیمی هستند که در بحث هوش مصنوعی می توانیم به آن‌ها بپردازیم. بحث حریم خصوصی یا بحث اخلاق در استفاده از هوش مصنوعی بسیار مهم است و ما برای اینکه بتوانیم حقوق اساسی شهروندان را در این حوزه رعایت کنیم، باید مؤلفه‌هایی همچون انصاف، پاسخگویی و شفافیت را در نظر بگیریم. این بحث نباید حق برخورداری از فرآیند قانونی، فرض بی گناهی و آزادی بیان را نقض کند. در بحث پاسخگویی نیز باید فرهنگ پاسخگویی در سطح یک سازمان ایجاد شود. بحث شفافیت یا داشتن داشبورد مدیریتی نیز باید به درستی و هدفمند مدیریت شود. اولین قدم برای استفاده درست دستگاه‌های مجری قانون از این ابزارها این است که فاصله تصمیم‌گیری تا اقدام به صفر نزدیک شود. استفاده کردن از این شبکه عصبی بعد از وقوع جرم هیچ فایده‌ای ندارد. واکنش بلادرنگ و عوامل تأثیرگذار محیطی عامل دومی است که می‌تواند در بحث هوشمندسازی خیلی مؤثر باشد. عامل سوم، یکپارچگی و هماهنگی بین سامانه‌های اطلاعاتی و مرتبط با پایگاه داده‌های توزیع شده است. برای این که بتوانید یک اشراف اطلاعاتی برای پشتیبانی مکان‌های دارای ریسک داشته باشید، باید یک داشبورد مدیریتی مبتنی بر تحلیل‌های برخط داشته باشید. امروزه تحلیل‌ها بر اساس داده‌هایی که قبلاً در پایگاه داده‌های مختلف تولید شده است، ارائه می‌شود. در نتیجه، با این که این ابزارها و فناوری‌ها می‌توانند کمک کنند، اما خروجی آن‌ها برای تصمیم‌گیری مناسب نخواهد بود.

۲-۴- فقدان ساختاری منظم برای تحلیل‌های عمیق

در بحث پیشگیری، صرف وجود و تحلیل داده منجر به پیشگیری نمی‌شود. ما برای پیشگیری از جرم باید یک مبنای تئوریک داشته باشیم. تعریفی که در ادبیات پلیسی از پیشگیری وجود دارد با آن تعریفی که ما از پیشگیری در جرم‌شناسی داریم، بسیار متفاوت است. بخش عمده‌ای از اقدامات پلیس برای کنترل جرم فاقد مبنای نظری است و پلیس در راستای خواست عمومی و انتظارات مردم معمولاً

اقداماتی را انجام می‌دهد. این اقدامات نه تنها منجر به پیشگیری از جرم نمی‌شود، بلکه منجر به ایجاد طبقه‌ای از مجرمان می‌شود.

امروزه بحث انتقال از جرایم سنتی به سمت جرایم نوظهور مطرح است. پیش‌بینی و پیشگیری از این جرایم مستلزم سرمایه‌گذاری هر چه بیشتر روی بحث مدیریت ریسک است که دارای دو فاکتور اساسی، یعنی احتمال وقوع جرم و تأثیر جرم است. معمولاً در کارهای شبکه‌های عصبی و دیگر الگوریتم‌ها مفهومی به نام دقت داریم. تمامی فناوری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی حکم قطعی ندارند و دقت و قابلیت اطمینان آن‌ها صد درصد نیست. باید یک ساختار و طبقه‌بندی از جرایم داشته باشیم که وقتی می‌خواهیم تصمیم‌گیری کنیم یا از این ابزارها استفاده کنیم، از الگوریتمی استفاده کنیم که دقت آن از سایر الگوریتم‌ها بیشتر باشد. ما برای این که بتوانیم برنامه‌ای برای استفاده از فناوری‌های هوش مصنوعی جهت پیشگیری از جرم تنظیم کنیم، باید هر سال این برنامه را اصلاح کنیم. باید انواع جرائم سنتی، سایبری و ترکیبی را به‌روزرسانی و دسته‌بندی کنیم و برای دسته‌بندی این جرایم از الگوریتم‌هایی با دقت بالا استفاده کنیم.

نقش پلیس، نهادها، سازمان‌ها و مردم باید مشخص شود. درست است که کاربرد هوش مصنوعی شاید بیشتر به بحث مأموریت‌های پلیس، پیش‌بینی، پیشگیری، ردیابی جرایم و... بازگردد، اما سازمان‌های دیگر هم می‌توانند نقش ایفاء کنند. همچنین، همواره باید بین امنیت و حریم خصوصی تعادل ایجاد شود؛ نیازهای پلیس برای هوش مصنوعی شناسایی و به‌صورت ساختارمند طبقه‌بندی شود. ابتکارات جدید یا در حال اجرای هوش مصنوعی با آگاهی نهادهای مجری قانون‌شناسایی شود؛ متن‌های قانونی اخلاقی قابل قبول برای جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها برای اجرای قانون تدوین شود؛ مطالعه در مورد جرایم نوظهور که شامل استفاده مخرب از هوش مصنوعی و رباتیک است، صورت بگیرد؛ آگاهی بیشتر از مسائل هوش مصنوعی و رباتیک از طریق بهبود آموزش و تبادل اطلاعات در پلیس توسعه پیدا کند.

۳- بزه انگاری‌های افتراقی و هوش مصنوعی

در این بند به بررسی جرائمی که در بستر هوش مصنوعی انجام می‌گیرد پرداخته شده است. اول- تقلب در آزمون‌ها: استفاده از هوش مصنوعی برای کمک به یک شخص در آزمون‌هایی که بر اساس عملکرد آن‌ها مقرراتی اعمال می‌شود، تقلب محسوب می‌شود. دوم- کلاهبرداری: استفاده از هوش مصنوعی برای ارسال ایمیل‌های تقلبی و درخواست‌های پولی با تزئین شده به صورت یک شخص معمولی، یک جرم جدی است. سوم- جاسوسی: استفاده از هوش مصنوعی برای جمع‌آوری اطلاعات محرمانه و حساس برای دیگران، مانند رمزهای دسترسی، اطلاعات بانکی و غیره جرم محسوب می‌شود. چهارم- هرزنامه‌های بدون درخواست: استفاده از هوش مصنوعی برای ارسال هرزنامه‌های بدون درخواست به مقصد، می‌تواند یک جرم جدی باشد. پنجم- تولید و انتشار محتوای توهین آمیز: استفاده از هوش مصنوعی برای تولید و انتشار محتوای توهین آمیز و ناخواسته به شخص یا گروهی مشخص، می‌تواند از جمله جرایم رایج در این حوزه باشد.

۴- تحقق دادرسی منصفانه و هوش مصنوعی

حق بر استفاده از فناوری‌های نوین همواره یکی از حقوق اساسی بشر قلمداد شده است. از جمله این فناوری‌های نوین، فناوری هوش مصنوعی است که در نسل‌های چندگانه حقوق بشر تأثیرات فراگیری داشته و یکی از کارکردهای آن، به کارگیری این هوش در فرایند دادرسی قضایی است. هدف از این تحقیق و پژوهش آن است که هوش مصنوعی این قابلیت را دارد که به صورت ابزار پیشگیری، ابزار تصمیم‌سازی^۵ و ابزار تصمیم‌گیری^۶ در فرایند دادرسی به کار گرفته شود و چنانچه در الگوریتم طراحی شده برای هوش مصنوعی اصولی مانند حاکمیت قانون، برابری و عدم تبعیض، استقلال و بی‌طرفی و شفافیت نهادینه شود و این الگوریتم را منصفانه گرداند، بهره‌گیری از آن به دادرسی منصفانه خواهد انجامید ولی در به کارگیری هوش مصنوعی تا جایی می‌توان پیش رفت که حقوق بشر نقض نگردد. برای رسیدن به این هدف، مهندسان خالق این ابزار بایستی تسلط نسبی به علم حقوق

۵- دستیار قاضی

۶- قاضی مستقل

داشته باشند تا در طراحی الگوریتم‌های به کار گرفته شده در محصولات تمامی ظرافت‌های علمی حقوقی عملاً به کار گرفته شود.

هوش مصنوعی و انواع دستیارهای هوشمند با مطالعه دقیق اسناد ارائه شده، می‌تواند به قاضی این کمک را کند که در ارجاعات حقوقی و صدور احکام، سریع‌تر و دقیق‌تر به موارد رسیدگی کند. ماشین هوشمند، ماشینی است که می‌تواند هوشمندی انسان را شبیه‌سازی کند. اگرچه هنوز تعریف دقیقی برای هوش مصنوعی که مورد توافق دانشمندان این علم باشد ارائه نشده است اما اکثر تعریف‌هایی که در این زمینه ارائه شده‌اند بر پایه یکی از این چهار باور قرار می‌گیرند: اول- سیستم‌هایی که به‌طور منطقی فکر می‌کنند. دوم- سیستم‌هایی که به‌طور منطقی عمل می‌کنند. سوم- سیستم‌هایی که مانند انسان فکر می‌کنند. چهارم- سیستم‌هایی که مانند انسان عمل می‌کنند.

در سال‌های اخیر طبق یافته‌های جدید در مورد کاربرد پیشگیری با استفاده از فناوری هوش مصنوعی، می‌توان گفت این امر به بهبود و تسریع عملکرد پلیس نیز کمک کرده، دقت در تحقیقات جنایی را افزایش داده و نقش مؤثری در پیشگیری از بزهکاری و رفتارهای پرخطر جامعه خواهد داشت. همچنین، در اجرای عدالت پیش‌گیرنده و ایجاد امنیت در جامعه و بهبود تصمیمات قضایی جهت اعطای نهادهای ارفاقی نقش مؤثری ایفاء خواهد نمود. پیش‌بینی جرم روشی است که جهت کاهش نرخ خطا در تصمیم‌گیری قضایی با استفاده از مدل‌ها و مطالعات تجربی و علوم مهندسی و امروزه با هوش مصنوعی در قلمرو مباحث جرم‌شناختی انجام می‌شود.

پروسه کشف مجرمین و عملیات تعقیب، نظارت و رصد پلیس و گشت زنی به‌طور سنتی اقدامی بسیار زمان‌بر، خسته‌کننده و پرهزینه و گاه ناکارآمد بوده است و به خصوص با رشد و توسعه کلان شهرها و توسعه جرائم آپارتمانی و سایبری افراد که جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل آن‌ها به‌طور سنتی امکان‌پذیر نیست، با سیستم‌های هوش مصنوعی و نرم‌افزارهای طراحی شده در این حوزه، این مرحله به‌خوبی قابل اجرا خواهد بود. از آن‌جا که تعدد قوانین زیاد است قطعاً هوش مصنوعی می‌تواند یاری رسان دنیای حقوق و قضاوت باشد چرا که ابرچالش امروز نظام حقوقی ما، حجم بالای پرونده هاست. پس استفاده از هوش مصنوعی به‌عنوان دستیار قاضی می‌تواند کمبودها را جبران کرده و اطلاع دادرسی را تا میزان قابل توجهی کاهش دهد (ابوذری و همکاران، ۱۴۰۲، ۲۸).

نتیجه

هوش مصنوعی، در دنیای فناورانه امروزی، با اثبات کارآمدی و قابلیت‌هایش جریان انقلاب چهارم را به راه انداخته و همچون موجی عظیم و قدرتمند تمامی عرصه‌های زندگی بشر را دربر گرفته و به یاری یا جایگزینی بسیاری از مشاغل برخاسته است. یکی از حوزه‌های کاربرد هوش مصنوعی در تحقیقات جنایی است که به کشف جرم، شناسایی متهم، اثبات بزهکاری و شناسایی بزه‌دیده می‌پردازد. این امر به بهبود و تسریع عملکرد پلیس کمک می‌کند، دقت در تحقیقات جنایی را افزایش می‌دهد و نقش مؤثری در پیشگیری از بزهکاری و رفتارهای پرخطر جامعه خواهد داشت. همچنین، در اجرای عدالت پیش‌گیرنده و ایجاد امنیت در جامعه و بهبود تصمیمات قضایی برای اعطای نهادهای ارفاقی نقش مؤثری ایفاء خواهد نمود. امروزه هوش مصنوعی به‌عنوان یک فناوری نوین، قادر است بهبودها و خلأهایی را در فرآیند رسیدگی قضایی ایجاد کند. هوش مصنوعی ممکن است چالش‌هایی در زمینه حفظ حقوق مدنی و حریم خصوصی، شفافیت و عدالت، ارائه اطلاعات و داده‌های نامطمئن ایجاد کند و به کاهش تعامل بین انسان و دادگاه منجر شود.

این پژوهش سعی در ارتقای فهم ما از این تکنولوژی و نحوه استفاده از آن در دادگاه‌ها داشته و همچنین می‌تواند به ارزیابی تأثیرات مثبت و منفی هوش مصنوعی بر رسیدگی قضایی و تأثیر آن بر عدالت و دسترسی به دادرسی کمک کند. امروزه نظام عدالت کیفری برای حل برخی از مسائل و مشکلات خود در زمینه پیشگیری از تکرار جرم، به این ابزار فناورانه چشم دوخته است. پیشگیری از تکرار جرم و پیش‌بینی اصلاح مرتکب، به دور از ملاحظات شخصی و ذهنی و یا سنجش احتمال تکرار جرم در حین تعلیق، آزادی مشروط و یا سایر تأسیسات قابل اجرا در بستر جامعه، همواره یک مسئله اساسی برای حقوق‌دانان، جرم‌شناسان، قضات و نیز پلیس بوده است.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که اگرچه این موضوع به لحاظ فنی شدنی بوده و مقتضیات آن فراهم است، اما اجرای آن به هر قیمتی ممکن نیست. توضیح این که به منظور اجتناب از هر گونه تعرض احتمالی به اصول اساسی شده حقوق کیفری، رعایت محدودیت‌های ماهوی و شکلی حقوقی و نیز مرام‌نامه‌های اخلاق حرفه‌ای الزامی است.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانتداری در استناد به متون و

ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردیده است.

تعارض منافع: تعارض منافع در این مقاله وجود ندارد.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی نگارش یافته است.

منابع

- ابراهیمی، شهرام، ۱۴۰۱، پیشگیری از تکرار جرم از طریق هوش مصنوعی؛ مقتضیات و محدودیت‌ها،

فصلنامه آموزه‌های حقوق کیفری، شماره ۲۳.

- ابوذری، مهرنوش، ۱۴۰۱، تأثیر هوش مصنوعی در کیفیت تحقیقات جنایی، **فصلنامه حقوق فناوری‌های**

نوین، شماره ۶.

- ابوذری، مهرنوش؛ برزگر، محمدرضا؛ نادری، زهرا، ۱۴۰۱، امکان‌سنجی مسئولیت کیفری سلاح‌های جنگی

مبتنی بر هوش مصنوعی و مسئله بی‌کیفرمانی در دادگاه کیفری بین‌المللی، **فصلنامه حقوق**

فناوری‌های نوین، شماره ۸

- ابوذری، مهرنوش، ۱۴۰۳، مقابله با بزهکاری در عصر هوش مصنوعی پیش‌بینی به مثابه پیشگیری، **دوفصلنامه**

تحقیق و توسعه در حقوق کیفری و جرم‌شناسی، شماره ۲.

- بامپاسیکا، افتیچیا، ۱۴۰۲، هوش مصنوعی به‌عنوان دلیل در محاکمه کیفری، ترجمه سالار صادقی، **فصلنامه**

تمدن حقوقی، شماره ۱۸.

- دلماس مارتی، می‌ری، ۱۴۰۲، **نظام‌های بزرگ سیاست جنایی**، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی،

چاپ پنجم، تهران، انتشارات میزان.

- سوشینا، تاتینا؛ سوینین، آندری، ۱۴۰۲، هوش مصنوعی در نظام عدالت کیفری: روندها و احتمالات پیشرو،

ترجمه سالار صادقی، **فصلنامه تمدن حقوقی**، شماره ۱۸.

- کینگ، توماس سی؛ آگاروال، نیکیتا؛ تادئو، ماریاروساریا، ۱۴۰۲، جرایم هوش مصنوعی یک تحلیل بین رشته‌ای؛

تهدیدات و راه‌حل‌های قابل پیش‌بینی، ترجمه زهرا وهبی، **فصلنامه تمدن حقوقی**، شماره ۱۸.

- هانلین، مایکل؛ کاپلان، آندریاس، ۱۴۰۲، تاریخچه مختصری از هوش مصنوعی: گذشته، حال و آینده هوش

مصنوعی، ترجمه امین حاجی‌وند، علی خوش‌منظر و صابر سیاری زهان، **فصلنامه تمدن حقوقی**،

شماره ۱۸.

Legal Civilization

ISSN: 2873-1841
ISSN: 2873-1922

No.26- Winter 2026

Analysis of the Issuing Bank's Liability under the Law of Documentary Credits

Homayoun Mafi, Mohsen Raeisi

The Role of Artificial Intelligence in Improving Criminal Investigation Processes and Digital Evidence Analysis in the Iranian Legal System

Amirreza Mahmoudi, Zahra Rahnama

Revisiting Contractual Obligations in Conditions of High Inflation: an Analysis of Adjustment Capacities in Iranian Law

Shima Shakouri, Ghasem Nabizadeh Kebrya

Iranian Criminal Policy Pathology Regarding the Crimes of Rebellion, Moharebeh and Corruption on Earth in Light of the Concept of National Security and Political Stability of the Country

Ruhollah Sheikhi, Mohammad Momahmoodi

The Framework of Civil Liability Arising from High-Risk Recreational Activities: A Study of Escape Rooms

Rahim Mokhtari, Gholamhossein Keshavarz

Handling Intellectual Property Claims in the Iranian Legal System

Sayyed Mohammadbagher Haghayeghi, Mohammadreza Nasiri, Amirhasan Abolhasani

Criminological Analysis of Crimes in the Field of Cryptocurrencies: A Study of Common Frauds in Iran

Hossein Mahmoudi Tekanloo, Roya Asiaei

Preventive Strategies for the Crime of Rent-Taking in Iran's Criminal Policy with an Emphasis on Criminological Challenges and Gaps

Fazal Movahedi, Hamidreza Konari Zhadeh, Davoud Salmanpour

An Analysis of the Principle of Proportionality Between Crime and Punishment in the Structure of the International Criminal Court

Hasan Pirfalak, Tayebe Ghodrati Siyahmazgi

Agreement Between the Parties to the Contract in Determining the Evidence to Prove the Claim

Habibolah Abdollah Poor, Mahdi Shojayi

Performance of Criminal Courts in Crime Prevention: A Critical Criminology Perspective with Focus on Iran's Judicial System

Iraj Morvati, Naghmeh Farhood

The Responsibility of States for Human Rights Violations by Private Security Companies on Foreign Missions

Mahdi Gharedaqui, Masoud Sarfarazi Saleh

The End of Centralized Governance: an Analysis of the Emergence of Decentralized Governance in the Era of Block chain and Smart Contracts

Hadi Zare, Majid Vaziri

Comparative Analysis of Social Security Compensatory Protection for Bodily Injuries and the Scope of Eligible Victims in Iran and England

Zeinab Tari

Transfer of Lawsuits in the Iranian Legal System with Emphasis on Selected Provisions of the Deeds and Real Estate Registration Law

Amirreza Alitabar

The Position of Artificial Intelligence in the Field of Criminal Policymaking

Mahbobeh Talebi Rostami

Commitment to Data Security as a Commitment to Result or a Commitment to Means in Private Law

Sayyed Amirhasan Mostafavi

Criminal Liability of Technology Companies for Crimes Committed by Users

Vahid Kioumars

Civil Liability Arising from Automated Processing of Personal Data by Artificial Intelligence in Iranian and Afghan Law

(With a Look at International Documents)

Raziyeh Jafarzade, Vahid Hamidi, Mohammadreza Rashid

The Impact of Legal Awareness and Transparency on the Prevention and Reduction of Administrative and Financial Corruption

Sayyedeh Mahshid Miri Balajorshari

Ownership of Personal Data in Private Rights; from Personality Right to Intangible Property

Sina Yousefi

Civil Liability of the Physician and Robot Manufacturer in Robotic Surgeries: Iranian and English Legal Systems

Ebrahim Shiravanian

An Analysis of the Issue of Receiving Compensation for Delayed Payment from the Convict to the Government

Mohammadmahdi Rezvanifar, Zahra Salimi

Legal and Administrative Effects of Acquisition on the Registered Status of Real Estate in the Iranian Legal System

Ehsaneh Vosoughi Monfared, Mohammad Varaste Bazghale

Economic Diplomacy and the Law of Private International Contracts; The Interaction of Politics and Law in Securing National Interests

Radmehr Rahmani Golafshan

Adoption of Artificial Intelligence-Driven Fraud Detection in Banking: The Role of Trust, Transparency, and Fairness Perception in Financial Institutions in Iran, the United Arab Emirates and Qatar

Abdolmajid Yousefi

Criminology of War in the Current Realities and the Need for its Development in Ukraine

Yasser Shakeri